

JUŽNA EVROPA

1. Pojem Južne Evrope

- Iberski, Apeninski in Balkanski polotok
- Portugalska, Španija, Italija in Grčija
- samostojne države: Kneževina Andora (V Pireneji), Republika San Marino (V Apenini), Vatikan, Republika Malta, turška Trakija

2. Skupne naravne značilnosti

- sredozemsko ali etezijsko podnebje (vroča in sušna poletja, mile in deževne zime)
- rastlinstvo je prilagojeno suši, kjer se je ohranil gozd-redk in svetel
- kmetijstvo- odvisno od namakanja (tradic.kulture: koruza, pšenica, sadje, vinska trta, tobak, agrumi, smokve in oljke ... živinoreja:drobnica)
- morska plovba (veljava večjim pristaniščem), naftna pristanišča
- turizem: po kmetijstvu najvažnejša gospodarska panoga (najmočnejše turistično območje)
- območje odseljevanja v razvite evropske države
- litorizacija: skromni naravni pogoji, prometna odročnost - močna koncentracija prebivalstva in gospodarskih dejavnosti ob obalah
- skupen način življenja (strnjeno zgrajena naselja)

a) IBERSKI POLOTOK

1. POLOŽAJ, NARAVNI OKVIR IN PREBIVALSTVO

- skrajni JZ del Evrope- s Pireneji ločen od ostalega kontinenta (Pirenejski polotok)
- od Afrike ločen z ozkimi Gibraltarskimi vrati

- ogrodje polotoka je star hercinski masiv MESETA, KI JO OMEJUJEJO MLADONAGUBANA GORSTVA:

- na S: KANTABRIJSKO GOROVJE in PIRENEJI
- na J: Betijsko gorovje s SIERRO NEVADO
- na sredini: KASTILSKO GOROVJE- stara na S,
- nova na J
- na V: ARAGONSKO NIŽAVJE (relief se zniža)-
- reka Ebro
- na J: ANDALUZIJSKO NIŽAVJE -reka
- Guadalquivir
- nižji relief v portugalskem primorju:
- reke Douro, Tejo in Guadiana (akumulacijska jezera,

namakanje)

- trije različni klimatski tipi:

- na planotah Mesete: **kontinentalno podnebje** (hladna zima, vroča poletja, sred.padavinski režim- padavin je malo, še te padejo pozimi, spomladi območje ozeleni, poleti pa je od sonca ožgana stepska pokrajina)
- območje atlantskega **oceanskega podnebja** na severni in zahodni strani polotoka (Costa Verde-zelena obala:zeleni travniki in gozdovi - mila

oceanska klima je poleg Asturije značilna tudi za Baskijo, Galicijo in S del portugalskega primorja)

- **sredozemski tip podnebja** vzdolž španske sredozemske obale na J v Andaluziji in v J Portugalski (mile zime, izrazito vroča in suha poletja, zato je namakanje nujno potrebno)

- Portugalska: redko etnično povsem homogena država

- Španija: pestra etnična sestava

- večina prebivalcev govori španski jezik (kastilski)

- Katalonija, Valencija in Baleari: katalonščina (romanski jezik)

- Galičani: portugalski dialekt (od vseh manjšin najmanj pravic)

- Baski: kastilska španščina

2. GOSPODARSTVO

- Španija (pred 3mi desetletji): močna industrializacija, modernizacija gospodarstva (gospodarsko zaostala, slabo učinkovito kmetijstvo), vezana na uvoz nafte in industrijskih izdelkov, socialni in drugi problemi

- Španija danes: zaradi prestrukturiranja in reform je gospodarstvo zaživelo, turizem (eksplozija), največja gospodarska rast v Evropi - Španski gospodarski čudež

- pogoji za kmetovanje zelo različni (raznolikost naravnih pogojev): pasivna celinska notranjost (planotast in hribovit svet s poletno sušo in redko naseljenostjo) ; obalna območja so aktivnejša (površine namenjene turizmu in industriji)

- značilna velika posestva - **LATIFUNDIJE** (lastnik daje zemljo v zakup, del površin namenja paši, lovu ali gozdu; pridelava je ekstenzivna-žitarice)

- majhna družinska posestva (dedno pravo)

- obdelovanje je intenzivno, prevladuje polikultura

- izseljevanje delovne sile v Z Evropo je eden najbolj tipičnih problemov Iberskega polotoka

- suša: * sušno poljedelstvo z menjavanjem kultur (pšenica in ječmen)

* suha praha (zemlja v sušnih mesecih počiva - bombaž, sončnice)

* sušno poljedelstvo s trajnimi kulturami (vinska trta in oljka-najbolj prilagojeni podnebj); španija je po izvozu oliv na 1.mestu, po proizvodnji in izvozu vina pa 3.mestu

* namakalno poljedelstvo(znamenite **HUERTE** - sadni in zelenjavni namakalni vrti oz.polja; razširjeni na območju sredozemskega podnebja- Valencia, Andaluzija, dolina Ebra)

- turizem: masovni turizem (Francozi in Portugalci, Britanci)

- v turizmu dela več kot desetina vseh zaposlenih

- usmerjenost na sredozemsko obalo: Baleare in Kanarski otoki

- severna in severozahodna atlantska obala sta zaradi vlažne klime zanimivi za domače turiste

- betonske džungle

- konflikti s kmetijstvom, industrijo in vodno oskrbo

3. DRUGE DRŽAVE IBERSKEGA POLOTOKA

Portugalska:

- delimo: gorat atlantski del na S
nižinski sredozemski del na J
- večja gostota prebivalstva na S
- praznjenje notranjosti in zgostitev prebivalstva na obali- anglomeracija Lizbone in Porta
- do nedavnega znana po izvozu rib, vina in plutovine; danes pa večino izvoza predstavljajo industrijski izdelki
- ribolov je razvit vzdolž celotne obale (konzerve sardin)
- vinogradniška območja (ob reki Douro) -portovec
- plutovina (J del države)

Andora in Gibraltar:

- Andora je majhna gorska državica v Pirenejih na meji med Španijo in Francijo s katalonskim uradnim jezikom; največji dobički: nakupovalni turizem
- Gibraltar leži na skrajnem J Iberskega polotoka, ki pa je že tri stoletja v britanskih rokah. Izjemna strateška lega je že v preteklosti tu pogojevala nastanek pomorske baze, ki je danes kamen spotike med Španijo in Veliko Britanijo

b) APENINSKI POLOTOK

1. Narava in prebivalstvo Italije

- obsega: Padsko nižino in alpski svet na S
Apeninski polotok z otokoma Sicilijo in Sardinijo na J
- tri četrtine italijanskih meja odpade na morske obale- navezanost na morje
- S Italija sestoji iz: Padske nižine, italijanskih Alp in Ligurskega primorja
- reka Pad skupaj z drugimi rekami podaljšuje svojo delto v Jadransko morje, zato je obala nizka, polna peščenih sipin, lagun in močvirij
- Pad zasipa tudi svojo lastno strugo in jo s tem dviga nad ravnino- zavarovana z nasipi
- na Z in S obrobijajo Padsko nižino italijanske Alpe, ki segajo na poledenele masive najvišjih alpskih vrhov (Mont blanc, Monte Rosa, Monte Cervino)
- turistično zelo pomembna podgorska jezera
- v osrednji del apeninških italijanskih Alp se je globoko zajedla dolina Adiže, te Alpe se na V nadaljujejo v Dolomitih, Karnijskih in Z Julijskih Alpah
- podnebje: na S: **submediteransko**, v Ligurskem primorju pa že izrazito **mediteransko**.
- otoška in polotoška Italija: izrazito **sredozemsko podnebje** (suha in vroča poletja, mile zime, dež v zimskem delu leta, namakanje -600-800mm v nižjih predelih, v višjih(Apenini) pa do 3000mm)

- Padska nižina (poletja vroča, zime dokaj hladne $T=0^{\circ}\text{C}$, padavin je le 700-800mm; v Alpah se ekstremi povečajo, nad Benečijo pade blizu 3900mm padavin)
- Apeninsko gorovje (v dinarski smeri se deli na tri dele: S(nižji in zložnejši-peščene kamnine), osrednji (apnenčasti del, vmesne doline in kotline)
 - kristalaste Kalabrijske gore (Sicilija)
 - gnajsi, graniti rudonosnega hercinskega masiva (Sardinija)
- vulkanizem, potresna aktivnost
- Vezuv, Etna, Stromboli in Vulkano

- prebivalstvo:

- v večini italijansko
- številčnejše narodnostne manjšine: Slovenci na skrajnem SV in nemško govoreči prebivalci J Tirolske, francosko govoreče prebivalstvo v dolini Aoste, Sardinci v Sardiniji in v Kalabriji Albanci... Furlani v Furlaniji in Ladini v Dolomitih
- Slovencev je v Italiji okrog 90 000 (Trst in Gorica)
- posledice sodobne urbanizacije se kažejo v Videmski pokrajini - izseljevanje v bližnjo Furlansko nižino do Vidma
- Italija spada med goste, toda zaradi naravnih in gospodarskih razlik silno različno poseljene države
- v preteklosti velik naravni prirastek
- po 2.sv.vojni so ocenili da v tujini živi več kot 10milijonov Italijanov
- v zadnjih desetletjih se veliko italijanov izseljuje v Švico,Francijo in Nemčijo
- izseljevanje je v novi urbani sredini zmanjšalo rodnost

2. Gospodarstvo

- dvojnost v gospodarski razvitosti: industrijsko in gospodarsko razviti sever

nerazviti kmetijski in prometno

odmaknjeni jug

- kmetijstvo: - Apeninska Italija močno kmetijska kljub industrializaciji
 - za kmetijstvo najbolj primerna Padska nižina (riž, sladkorna pesa)
 - druga območja so zaradi slabših prsti manj ugodna, a so z meliorcijami in gnojenjem dosegla dokaj visoko pridelavo (južno sadje, zelenjava, pšenica)
- v pridelavi vina je Italija prva na svetu
- pomanjkanje padavin, visoke temperature in pomanjkanje tekočih voda (kras) - melioracije in namakanje (9% zemljišč)
- pomanjkanje kmetijske delovne sile, neugodna posestna sestava, razdrobljenost zemljišč
- industrijski razvoj: proizvodnja hidroenergije
- kovinska industrija (ladjedelnštvo), avtomobilska (Fiat), elektrotehnična, industrija gospodinjskih aparatov → somestje Milano-Torino
- središča kemijske industrije: Trst, Benetke, Bari in Neapelj
- v Piemontu in Lombardiji se je izoblikoval industrijski trikotnik (Milano-Genova-Brescia z jedrom v Milanu)

- kmetijski trg Mezzogiorno

- turizem:

- zaradi podnebja, morja, Alp, jezer, kulturno-zgodovinskih spomenikov - turistično najprivlačnejša dežela
- turistična območja so še posebej na jadranski obali, ligurski obali in obali med Rimom in Neapljem močno ekološko ogrožena (infrastruktura, promet)
- močno onesnažena reka Pad, umazane peščene plaže, urbanizacija, hrup in onesnažen zrak

c) BALKANSKI POLOTOK

1. Grčija

- priključitev EU- hitrejši gospodarski razvoj
- kmetijsko ena najpomembnejših izvoznih panog

- Korintski preliv deli Grčijo na dva dela: S se ne JV končuje s polotokom Atiko, ki ga ozko Korintsko medmorje veže s Peleponeškim polotokom
- skoraj šestino vse Grčije pa zavzemajo Jonski otoki na Z in Egejski (Evbeja, Kikladi, Sporadi in drugi) na V
- na J je grški otok Kreta, na S pa sega v Egejsko Makedonijo in Trakijo

- prevlada hribovitega in kraškega sveta
- kmetijski pogoji niso ugodni
- visoke temperature in skromne padavine (Atene 300-400mm), pomanjkanje voda, zahtevajo namakanje (okoli tretjino obdelovalnih zemljišč)
- intenzivno gojenje sadja in povrtnin, tobak, bombaž, olivno olje, zelenjava, grozdje, pšenica
- zaradi pretežno hribovitega površja, sušnosti in borne vegetacije prednjačita v živinoreji ovčarstvo in kozjereja
- drobna posest, silna parcelna razdrobljenost, pomanjkanje delovne sile

- industrija je odvisna od uvoza surovin
- gospodarska središča (Atene in Solun)
- uvožena nafta (80% energije)
- rafinerije V od Pireja
- pestra pokrajina, morje, sredozemsko podnebje in številni kulturno-zgodovinski spomeniki iz osmih zgodovinskih obdobj so turizem postavili v ospredje gospodarstva
- razvojne razlike med hribovito notranjostjo in nizkim obmorskim in dolinskim svetom
- upravna in gospodarska središča ob obalah, povezana s pomorskim prometom
- prebivalstvo narašča ob obalah, v notranjosti (Peleponez) in na otokih nazaduje
- oba razvojna pola, atenska in solunska anglomeracija se hitro razvijata
- pomanjkanje delovnih mest je povečalo izseljevanje
- danes živi v tujini nad 3 milijone Grkov